

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип, Правен факултет
Штип, Република Македонија

ЧЕТВРТА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРОМЕНИ ВО ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Штип, 2017

Печати / Print 2-ри Август-Штип / 2- ri August- Shtip

Уредник: Елена Максимова

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

3(082)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција Општествените промени во
глобалниот свет (4 ; Штип)

Општествените промени во глобалниот свет : зборник на трудови
/ Четврта меѓународна научна конференција = Social change in the
global world : proceedings / 4 th international scientific conference =
Социальные изменения в глобальном мире : сборник материалов /
Четвертый международная научная конференция. - Штип :
Универзитет Гоце Делчев = Shtip = Goce Delcev University = Штип =
Университет Гоце Делчева, 2017. - [1210] стр. : табели ; 25 см

Трудови на мак., англ. и рус. јазик. - Фусноти кон текстот. -
Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-423-9

а) Општествени науки - Зборници
COBISS.MK-ID [103854858](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:mk:COBISS-103854858)

Goce Delcev University in Shtip, Faculty of Law
Shtip, Republic of Macedonia

FOURTH INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

PROCEEDINGS

Shtip, 2017

Университет им. Гоце Делчева, Юридический факультет
Штип, Республика Македония

ЧЕТВЕРТЫЙ МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Штип, 2017

Организациски комитет / Organizational Committee/ Организационный комитет конференции

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University “Goce Delcev”- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk
Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk
Marija Ampovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, marija.radevska@ugd.edu.mk
Elena Maksimova, LL.M, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, elena.ivanova@ugd.edu.mk

Програмски комитет / Program Committee / Программный комитет конференции

Adoyi Onoja PhD, Nassarawa State University, Keffi, Nigeria, onojaa@yahoo.com
Afet Mamuti PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, afet.mamuti@unite.edu.mk
Agim Nuhju PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, agim.nuhju@unite.edu.mk
Agor Sarkisyan PhD, University of Svishtov, Bulgaria, agop@uni-svishtov.bg
Alenka Verbole PhD, currently- OSCE Mission in Tirana, University of Ljubljana, Slovenia, alenka.verbole@osce.org
Altin Shegani PhD, Faculty of Law, University of Tirana, Albania, altin_shegani@yahoo.com
Ana Nikodinovska Krstevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, ana.nikodinovska@ugd.edu.mk
Anastasia Bermúdez Torres PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, abermudez@ulg.ac.be
Andon Majhoshev PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, andon.majhosev@ugd.edu.mk
Bekim Beliqi PhD, University of Prishtina, Department of Political Science, Kosovo, bekim.baliqi@gmail.com
Belul Beqaj PhD, University of Business and Technology, Department of Political Science, Prishtina, Kosovo, belul.beqaj@gmail.com
Borka Tushevska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, borka.tusevska@ugd.edu.mk
Elena Ivanovna Nosreva PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, elena@nosyreva.vrn.ru
Gabriela Belova PhD, Faculty of Law, University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, gbelova@hotmail.com
Gemma Andreone PhD, Institute for International Legal Studies of the Italian National Research Council (ISGI - CNR), Italy, gemma.andreone@gmail.com

Haluk Aydin PhD, Faculty of Arts and Sciences, Balikesir University, Balikesi, Turkey, aydinhaluk@hotmail.com

Igor Kambovski PhD, Faculty of Law, Goce Delchev University in Shtip, Macedonia, igor.kambovski@ugd.edu.mk

Ivana Bajakić PhD, Department of Economic Sciences, Faculty of Law, Zagreb, Croatia, ivana.bajakic@pravo.hr

Kristina Misheva PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristina.miseva@ugd.edu.mk

Kristine Whitable PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, kristine.whitable@ugd.edu.mk

Jadranka Denkova PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip, Macedonia, jadranka.denkova@ugd.edu.mk

James C. Helfrich PhD, Global Scholars, Liberty University, Colorado, USA, jchelfrich@aol.com

Jovan Ananiev PhD, Faculty of Law, University "Goce Delcev"- Shtip, Macedonia, jovan.ananiev@ugd.edu.mk

Jusuf Zejneli PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia, jusuf.zejneli@unite.edu.mk

Maciej Czerwinski PhD, Institute of Slavic Philology, Jagiellonian University, Krakow, Poland, maciej.czerwinski@uj.edu.pl

Marieta Olaru PhD, Doctoral School in Business Administration, Research Center for Business Administration, Department of Business, Consumer Sciences and Quality Management, The Bucharest University of Economic Studies, Romania, olaru.marieta@gmail.com

Marija Ignjatovic PhD, Faculty of Law, University of Nis, Serbia, marija@prafak.prafak.ni.ac.rs

Marina Valentinovna Sencova (Karaseva) PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, smv@law.vsu.ru

Mato Brautović PhD, University of Dubrovnik, Croatia, mbraut@unidu.hr

Migena Leskoviku PhD, Law Faculty, European University of Tirana, Albania, migena.leskoviku@gmail.com

Natalia Vladimirovna Butusova PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia, butusova@law.vsu.ru

Naser Ademi PhD, Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia , dr.naserademi@gmail.com

Nives Mazur Kumrić PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liège, Belgium, nives.mazurkumric@ulg.ac.be

Olga Koshevaliska PhD, University "Goce Delcev"- Shtip, Faculty of Law, Macedonia, olga.kosevaliska@ugd.edu.mk

Patrick Wautelet PhD, Faculty of Law, Political Science and Criminology, University of Liege, Belgium, patrick.wautelet@ulg.ac.be

Recai Aydin PhD, Associate Professor, Vice Rector of International University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, raydin77027@yahoo.com

Ruzica Simic Banovic, PhD in Economics, Senior Assistant - Lecturer, Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia, ruzica.simic@pravo.hr

Senada Sabic Selo PhD, Institute for International Relations, Zagreb, Croatia,
senada@irmo.hr

Silviu G. Totelecan PhD, Cluj-Napoca Branch of Romanian Academy, Socio-Human
Research Department of "G. Baritiu" History Institute, Romania,
silviu.totelecan@g.ail.com

Slavejko Sasajkovski PhD, Institute for Sociological, Political and Legal Research,
University "St. Cyril and Methodius", Skopje, Macedonia,
bilbilef@isppi.ukim.edu.mk

Strahinja Miljkovića PhD, Faculty of Law, Mitrovica, strahinja.miljkovic@pr.ac.rs

Strashko Stojanovski PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in Shtip,
Macedonia, strasko.stojanovski@ugd.edu.mk

Suzana Dzamtoska Zdravkovska PhD, Faculty of Law, Goce Delcev University in
Shtip, Macedonia, suzana.dzamtoska@ugd.edu.mk

Tamara Perisin, MJur (Oxon) PhD, Department of European Public Law - Jean
Monnet, University of Zagreb - Faculty of Law, Croatia,
tamara.perisin@pravo.hr

Tatjana Petrovna Suspiciņa PhD, Moscow Law Academy, Moscow, Russia

Tunjica Petrašević PhD, Faculty of Law, University of Osijek, Croatia,
tpetrase@pravos.hr

Yuriy Nikolaevich Starilov PhD, Faculty of Law, Voronezh State University, Russia,
juristar@vmail.ru

Wouter Van Dooren PhD, Public Administration and Management, University of
Antwerp, Belgium, wouter.vandooren@uantwerpen.be

Zoran Tomic PhD, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina, zoran.tomic@sve-mo.ba

Содржина

LAW	9
Александра Ангеловска	
РОДОСКВЕРНАВЕЊЕТО КАКО ОБЛИК НА СЕКСУАЛНО НАСИЛСТВО ВРЗ ДЕЦА – ОПШТЕСТВЕНА И КАЗНЕНО-ПРАВНА РЕАКЦИЈА	11
Борка Тушевска	
ОДГОВОРНОСТА НА СТЕЧАЈНИОТ УПРАВНИК СПОРЕД МАКЕДОНСКОТО ПРАВО	27
Војо Беловски, Андон Мајхошев	
ЕВРОПСКОТО ТРУДОВО ПРАВО И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА	47
Василка Салевска-Трајкова	
СОЗДАВАЊЕТО НА ЕВРОПСКОТО УСТАВНО ПРАВО НИЗ ПРОЦЕСОТ НА ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА	75
Весна Стефановска, Богданчо Гогов	
СОЦИЈАЛНО ИСКЛУЧУВАЊЕ: ПРЕД И ПО КРИМИНАЛОТ	101
Vesna Stojanovic, Strahinja Miljkovic	
CHANGES IN SOCIAL INSURANCE WITHIN DISABILITY INSURANCE ON INTERNATIONAL PLAN AND SOCIAL LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA	119
Višnja Lachner	
LEGAL – HISTORICAL ASPECTS OF CRIMINAL REGULATION OF ACTIVE BRIBERY AND CORRUPTION IN STATUTORY LAW OF THE MEDIEVAL DALMATIAN MUNICIPALITIES	135
Дарко Јанкуловски	
КОДЕКС ЗА ПРОФЕСИОНАЛНАТА ЕТИКА НА АДВОКАТИТЕ, АДВОКАТСКИТЕ СТРУЧНИ СОРАБОТНИЦИ И АДВОКАТСКИТЕ ПРИПРАВНИЦИ НА АДВОКАТСКАТА КОМОРА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	149
Диана Бошковска, Наташа Данилоска, Билјана Ангелова, Татјана Петковска Мирчевска	
ВЛИЈАНИЕТО НА ФИНАНСИСКАТА КРИЗА ОД 2008 ГОДИНА ВРЗ ПРОМЕТОТ НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ..	163
Димитар Апасиев, Елена Максимова	
СУДЕЊЕТО НА ВЕШТЕРКИТЕ ВО РИМСКОТО И ВО СРЕДНОВЕКОВНОТО ПРАВО	177
Dubravka Akšamović, Lidija Šimunović	
CROSS-BORDER INSOLVENCY PROCEEDINGS: MAIN AND SECONDARY INSOLVENCY PROCEEDINGS UNDER THE NEW EU INSOLVENCY REGULATION	195
Zaneta Poposka	

SEGREGATION OF ROMA IN SCHOOLS FOR PERSONS WITH DISABILITIES – CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS	213
Жарко Димитриевич	
КЛАУЗУЛА О ПХБ КАК ОБЯЗАТЕЛЕН ЕЛЕМЕНТ ДОГОВОРА НА ПРОВЕДЕНИЕ РЕМОНТНИ РАБОТИ НА ОБЈЕКТАХ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ – ПОДСТАНЦИИ И ИХ БЛОКОВИ ЗА ПИТАНИЕ	227
Zeynep Ece Unsal, Ivica Simonovski	
“OPEN DOOR” VS “BACK DOOR” POLICY: LESSONS FOR TURKEY IN THE SCOPE OF TERRORISM, MIGRATION AND BORDER SECURITY	241
Ivica Josifovic	
EUROPEAN UNION’S CROSS-BORDER COOPERATION IN EXCHANGING AND PROCESSING DIGITAL EVIDENCE.....	261
Игор Камбовски	
РАЗВОЈ НА ЕЛЕКТРОНСКАТА ТРГОВИЈА	277
Ice Ilijevski, Zlate Dimovski, Kire Babanoski, Aleksandar Georgiev	
SMUGGLING OF MIGRANTS DURING REFUGEE CRISES.....	291
Jelena Kasap	
HISTORICAL- LEGAL BASIS OF REGULATION OF THE LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY ANIMALS	303
Јован Андоновски, Љубиша Стефаноски	
ПРАВО НА ПОСВОЕНИТЕ ДЕЦА ДА ГО ЗНААТ СВОЕТО БИОЛОШКО ПОТЕКЛО И ИДЕНТИТЕТОТ НА СВОИТЕ РОДИТЕЛИ	325
Katerina Klimoska	
EUROPEAN DIGITAL SINGLE MARKET AN OPEN DOOR FOR THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION	339
Кристина Мишева, Самир Латиф	
ПРАВА, ОБВРСКИ И ОДГОВОРНОСТИ НА ЧЛЕНОВИТЕ НА ОРГАНОТ НА УПРАВУВАЊЕ ВО ЈАВНИТЕ ЗДРАВСТВЕНИ УСТАНОВИ	351
Лазар Нанев, Олга Кошевалиска, Елена Максимовска	
ПРИТВОР ВО ПОСТАПКАТА СПРЕМА ДЕЦА	367
Ленче Коцевска, Јован Ананиев	
ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО ЈУГО- ИСТОЧНА ЕВРОПА: СТАНДАРДИ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	383
Ljupcho Petkukjeski, Marko Andonov, Zoran Mihajloski, Kristina Misheva	
EMPLOYEES’ PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT AND DECISION MAKING IN PUBLIC ENTERPRISES AND INSTITUTIONS – THE CASE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA	401
Maja Nastić	
THE EUROPEAN COURT FOR HUMAN RIGHTS AND NATIONAL CONSTITUTIONAL COURTS-THE RELATIONSHIP OF CONFLICT OR RELATIONSHIP OF COOPERATION.....	421

Мария Липчанская Александровна, Куликова Светлана Анатольевна СВОБОДА СЛОВА КАК ФОРМА ВЫРАЖЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОГО КОНСТРУКТИВНОГО ПРОТЕСТА	435
Марија Амповска СИСТЕМ НА ДОБРОВОЛНО ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА: ПРЕДНОСТИ И СЛАБОСТИ	459
Marko Dimitrijević THE INFLUENCE OF THE NEW MODEL OF ECONOMIC GOVERNANCE ON SHAPING EUROPEAN MONETARY LAW	473
Методија Ангелески, Самир Салиевски ЗАСТАПЕНОСТ НА КРИМИНАЛИСТИКАТА НА ПРАВНИТЕ ФАКУЛТЕТИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	489
Милена Апостоловска-Степаноска ЕВРОПСКОТО ДРЖАВЈАНСТВО И СУДОТ НА ПРАВДАТА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА	505
Mirjana Sredojević CRIMINAL LAW SESSION DOMESTIC VIOLENCE AND THE MEDIA	519
Natalia Butusova КОНСТРУКТИВНОЕ ПОЛИТИЧЕСКОЕ УЧАСТИЕ ГРАЖДАН КАК ГАРАНТИЯ ИХ КОНСТИТУЦИОННЫХ ПРАВ	537
Neli Georgieva Radeva TRANSPOSITION OF BYZANTINE LAW IN SLAVIC LEGISLATION	561
Nerma Čolaković-Prguda INSTITUTIONS OF GLOBAL ECONOMY AND ECONOMIC CRISIS OF 2008	573
Новак Крстић ДОГОВОР ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ ВО ИДНИТЕ ГРАЃАНСКИ КОДИФИКАЦИИ НА СРБИЈА И МАКЕДОНИЈА – ПОГЛЕД НА РАБОТНИТЕ ТЕКСТОВИ НА ГРАЃАНСКИТЕ ЗАКОНИЦИ	585
Nora Osmani THE RIGHT TO BE FORGOTTEN IN THE DIGITAL AGE	605
Олга Кошевалиска, Лидија Давкова ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ДРУГИ ПРИНОСИ ОД КАЗНИВО ДЕЛО ВО МАКЕДОНСКОТО КАЗНЕНО ЗАКОНОДАВСТВО	619
Ольга Рогачева НАДЛЕЖАЩЕЕ ПУБЛИЧНОЕ УПРАВЛЕНИЕ – НЕОБХОДИМАЯ И ВАЖНАЯ ЗАДАЧА РАЗВИТИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОЦЕДУРНОГО ПРАВА В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ	637
Петар Поп-Арсов ЗНАЧЕЊЕТО НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ВО ПРЕВЕНЦИЈАТА И ЗАШТИТАТА ОД	

ДЕВИЈАНТНИ ПОЈАВИ НА ИНТЕРНЕТОТ КАКО ПЛАТФОРМА ПРЕКУ КОЈА СЕ ОДВИГАА ГЛОБАЛНИ ОПШТЕСТВЕНИ ПРОМЕНИ	657
Ристо Илиоски, Марија Амповска	
ОСОБИНИ И ДЕЈСТВО НА СТЕКНУВАЊЕТО БЕЗ ОСНОВА.....	675
Sasa Knezevic, Ivan Ilic, Darko Dimovski	
FORCED STERILIZATION – A CRITICAL REVIEW OF THE ECtHR PRACTICE.....	691
Suzana Dimić	
SERBIAN PERSONAL INCOME TAX IN ENVIRONMENT OF GLOBALIZATION CHANGES	709
Suzana Nashkova	
METHODS OF DETERMINATION AND PAYMENT OF THE COMPENSATION FOR KNOW-HOW AGREEMENTS: IMPLEMENTED SOLUTIONS FROM THE ASPECT OF THE MACEDONIAN LEGISLATION.....	721
Татјана Сафронова	
ИНСТИТУТ ВЛАДЕНИЯ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ	739
Tina Miletic	
CRIMINAL PROCEDURAL PRINCIPLES IN ROMAN LAW AND AUTONOMOUS COMMUNITIES IN MEDIEVAL DALMATIA	757
Helga Špadina	
EMPLOYMENT AND LABOUR RIGHTS FOR PERSONS UNDER INTERNATIONAL PROTECTION IN REPUBLIC OF CROATIA.....	773
Hristina Runceva Tasev	
THE THREAT OF CONTEMPORARY EUROPE: POPULISM AND EUROSCEPTICISM	785
Xhemail Limani	
МОБИНГ ПСИХИЧКО НАСИЛСТВО НА РАБОТНОТО МЕСТО	805
POLITICS.....	819
Alexandra Glukhova	
СОВРЕМЕННЫЙ ПОПУЛИЗМ КАК ВЫЗОВ ЛИБЕРАЛЬНОЙ ДЕМОКРАТИИ	821
Билјана Цветановска Гугоска, Марија Караева, Весна Гоцева	
ГЛОБАЛИЗАЦИЈА VS. РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА; ВАЖНОСТА ОД ЕФИКАСНИ СТРАТЕГИИ И ПОЛИТИКИ ЗА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ ВО КОНТЕКСТ НА ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	839
Victoria Chernikova	
POLITICAL SYMBOLS AND REGIONAL IDENTITY IN RUSSIA	857
Дејан Маролов, Страшко Стојановски	

ОХРИДСКИОТ РАМКОВЕН ДОГОВОР НАСПРОТИ ТИРАНА ПЛАТФОРМА	865
Iskren Ivanov	
GEOPOLITICS OF RUSSIAN ORTHODOXY AS AN INSTRUMENT IN THE HYBRID WAR ON THE BALKANS	887
Јован Ананиев	
КОНЦЕПЦИСКИ АСПЕКТИ НА МЕТОДОЛОГИЈАТА ЗА ОЦЕНУВАЊЕ НА ПРОГРАМСКИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ПОЛИТИКИТЕ ЗА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ	899
Никола Амбаров	
ВАЖНОСТА НА ВЕТОТО КАКО КОЧНИЦА НА ВОЛЈАТА НА ЗАКОНОДАВЕЦОТ И ЕФЕКТИВНИ СРЕТСТВО ЗА ЗАШТИТА НА ВИТАЛНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ НА КОЛЕКТИВНИТЕ ИДЕНТИТЕТИ ВО ЗЕМЈИТЕ НА КОНСОЦИЈАЛНА ДЕМОКРАТИЈА	917
Николай Баранов	
ВЛИЯНИЕ СЕКЬЮРИТИЗАЦИИ НА ПОЛИТИКУ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА: ИНФОРМАЦИОННЫЙ АСПЕКТ	933
Ольга Попова	
ЭЛЕКТРОННАЯ СИСТЕМА ГОЛОСОВАНИЯ: ПРАКТИКИ, ПОЛИТИЧЕСКИЕ ЭФФЕКТЫ И РИСКИ	949
Olga Sidenko	
META-GOVERNANCE: PROBLEMS AND PROSPECTS	967
Роман Савенков	
ОБЩЕЕ И ОСОБЕННОЕ В КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ПОДХОДАХ К АНАЛИЗУ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ОППОЗИЦИИ В РОССИЙСКОЙ И ЗАРУБЕЖНОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ НАУКЕ	983
Sulejman Muca	
INFLUENCE OF POLITICAL PARTIES IN THE PROCESS OF DEMOCRATIZATION	1005
SOCIETY	1017
Анита Димитријовска-Јанкуловска	
ЗАПАДНОТО ОПШТЕСТВО-ГОРДОСТ ИЛИ ПРЕДРАСУДА?	1019
Васко Шутаров	
ЖИВЕЕЉКИ НА РАБОТ ПОМЕЃУ КУЛТУРИТЕ И ПОВЕЌЕСЛОЖНИТЕ ОПШТЕСТВА	1029
Dobrinka Chankova	
LAW AND CUSTOM AS SOCIAL REGULATORS: HISTORICAL ASPECTS AND MODERN DIMENSIONS	1045
Драган Стефановски	

ПРОЦЕСОТ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, ПОСТСОЦИЈАЛИСТИЧКИОТ ГРАД И РЕЗИДЕНЦИЈАЛНАТА СЕГРЕГАЦИЈА	1055
Драгана Лазаревска	
АНАЛИЗА НА СИСТЕМОТ НА ЗАШТИТА НА СЕМЕЈСТВОТО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	1073
Ирена Авировиќ	
ДАЛИ ПРЕДБРАЧНИТЕ ЗАЕДНИЦИ ГО ПОДОБРУВААТ БРАКОТ? ПОГЛЕД КОН СЕМЕЈНАТА ДИНАМИКА ВО МАКЕДОНИЈА.....	1099
Јадранка Денкова, Панде Лазаревски, Бранка Денкова	
МЕМОРИРАЊЕТО НА ЗНАЕЊЕТО ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР ОСНОВА ЗА ЕФЕКТИВНОСТА НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ (СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ ВО РМ)	1115
Македонка Радуловиќ	
НОВИТЕ СЕМЕЈНИ ВРЕДНОСТИ	1129
Милица Денковска	
ФАКТОРИТЕ КОИ ВЛИЈААТ ВРЗ ПЕРЦЕПЦИЈАТА НА ТУЌОСТА ВО ПАТОПИСНАТА КНИЖЕВНОСТ	1147
Slavko Sasajkovski, Ljubica Micanovska	
KEYNESIANISM vs. NEOLIBERALISM – SEVERAL POLITICAL – ECONOMIC REFLECTIONS	1157
Трајче Стојанов	
НОВИОТ АТЕИЗАМ КАКО НЕОЛИБЕРАЛНО ИМПЕРИЈАЛИСТИЧКО ОРУДИЕ	1171
MEDIA AND COMUNICATION	1183
Андон Мајхошев, Сузана Џамтовска-Здравковска	
САМОРЕГУЛАЦИЈА НА МЕДИУМИТЕ-КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА....	1185
Daria Shcheglova	
СОЦИАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ: ЛЕГИТИМАЦИЯ ЛОКАЛЬНЫХ ВЛАСТЕЙ В ЭПОХУ ПОСТ-ПРАВДЫ	1199
Драгана Кузмановска, Снежана Кирова, Биљана Иванова	
ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ЕЛЕКТРОНСКИТЕ МЕДИУМИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	1213
Marija Drakulovska Cukalevska, Anica Dragovic	
THE ROLE OF GLOBALIZATION AND MEDIA IN MODERN SOCIETY.....	1223
Наташа Данилоска, Снежана Костадиноска-Милошеска, Диана Бошковска	
НОВА СТРАТЕШКА ПЕРСПЕКТИВА НА ПРЕТПРИСТАПНАТА ПОМОШ НА ЕУ-ИПА 2.....	1235
Nikola Vangelov	
CULTURAL ARCHETYPES IN FACEBOOK COMMUNICATION	1253
Plamen Atanasov	

**ONLINE VS. TRADITIONAL MEDIA IN THE COMMUNICATION OF YOUNG
EDUCATED PEOPLE..... 1267**

Страшко Стојановски, Јадранка Денкова

**МЕДИУМИТЕ И МЕДИУМСКОТО ИНФОРМИРАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА: ФАКТОРИ НА ВЛИЈАНИЕ НА ПОЛИТИЧКАТА
МОБИЛИЗАЦИЈА ВРЗ СИСТЕМОТ НА ЈАВНОТО МЕДИУМСКО
ИНФОРМИРАЊЕ 1281**

**МЕМОРИРАЊЕТО НА ЗНАЕЊЕТО ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР ОСНОВА
ЗА ЕФЕКТИВНОСТА НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ (СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ
ВО РМ)**

Јадранка Денкова

Вонреден професор

Универзитет „Гоце Делчев“ Правен Факултет Штип

jadranka.denkova@ugd.edu.mk

Панде Лазаревски

Редовен професор

Универзитет „Кирил и Методиј“ Институт за социолошки политички и правни
истражувања

pande.lazarevski2@gmail.com

Бранка Денкова

Магистер

Brankad_1@yahoo.com

Апстракт

Целта на овој труд е да ја прикаже состојбата во јавниот сектор од аспект на однесувањето на државата, организациската култура, грижата за зачувувањето на знаењето во јавниот и државниот сектор. Секогаш државата првенствено треба да води грижа да се зачува знаењето и да не се дозволи одлевање на истото преку заминувањето на професионалните кадри од организациите. Целта ќе ја постигне преку изнаоѓање начини, методи и техники кои ќе бидат засновани на Законски и подзаконски акти, а пред се особено треба да обрне внимание на менување на менталната свест кон организацијата од страна на вработените, односно целосно менување на организациската култура. Вработените во организациите заробени помеѓу старото и новото време тешко ја

менуваат свеста во однос на складирањето и зачувувањето на знаењето. Поради тоа треба да се воведат такви процедури кои ќе бидат во насока на авторизирање на делата и трајно документирање што ќе делува на нивната свесност и мотивираност. Се разбира организацијата треба да поработи и на менување на системот на мотивирање и наградување во организациите. Овој труд ќе прикаже како се одразуваат промените во насока на воведување на документ менаџмент систем, воведувањето на ИСО стандардите во организацијата и идејата за воведување на електронски систем на складирање и управување со документи на ниво на една државна организација, како и поврзувањето на истата со сите државни органи. Оттука ќе произлезе и заклучокот од овој труд дека во досегашното работење на државната администрација, не се воспоставени стандарди со јасно дефинирање на процесите во организацијата и нивните меѓусебни врски, во насока на складирањето на знаењето.

Клучни зборови: меморија, знаење, култура, организација

STORING OF THE KNOWLEDGE IN THE PUBLIC SECTOR, NECESSITY FOR A SUCCESSFUL STATE (A CASE STUDY IN RM)

Jadranka Denkova

PhD Associate Professor

University "Goce Delcev" Faculty of law Stip

jadranka.denkova@ugd.edu.mk

Pande Lazarevski

PhD Professor

University „Ss. Cyril and Methodius“ Institute for sociological, political and
juridical research

pande.lazarevski2@gmail.com

Branka Denkova

Master

brankad_1@yahoo.com

Abstract

The main objective of this work is to show the state of the public sector in the aspect of the behavior of the state, the organizational culture, the care for keeping the knowledge in the public and state sector. The state always has to primarily take care for keeping the knowledge and not letting it drain, through leaving of the professional staff from the organizations. The goal will be reached through finding ways, methods, and techniques that will be based on primary and secondary legislation acts, and especially giving the attention to try and change the mental awareness of the employees, towards the organization, or completely changing the organizational culture. The employees in the organizations are completely trapped between the old and new time of age, that is very hard for them to change the awareness in aspect of storing and saving the knowledge. There is still a present fear that if the same is presented and saved in a transparent way, it will be misused. By reason of that, there should be procedures that will be in the direction of authorization of the works and permanent documentation which will affect their awareness and motivation. Naturally, the organization has to work on changing the system of motivation and awarding in the organizations. This work will show how the changes reflect in the direction of introduction of a document management system, introduction of ISO standards in the organization and the idea of introducing an electronic system of storing and managing with documents on a level of state organization, and connecting the same with all of the state institutions. Therefore, the conclusion that will arise from this work would be that, so far in the working of the public administration, there haven't been standards with a clear definition of the processes in the organization and their mutual relations, in the direction of storing the knowledge in the organization.

Keywords: *memory, knowledge, culture, organization*

1. BOBED

1.1. Улогата и значењето на знаењето во организацијата

Менаџирањето со знаењето во организацијата претставува процес преку кој вработените го споделуваат своето знаење во корист на организацијата. Подеднакво важно е знаењето да се меморира и да остане зачувано во електронските бази на податоци во препознатливи форми, разграничени по повеќе критериуми, временски период, стручно знаење, научно знаење, знаење добиено врз основа на работно искуство или како резултат на обука или стручно усовршување. Успешните организации настојуваат да вработуваат кадри што имаат висока стручност, работно искуство и квалификации што ќе им овозможат остварување на профит и унапредување и успешност на организацијата. Покрај тоа, успешната организација настојува да ги мотивира и задржи квалитетните кадри во организацијата и настојува да го извлече максималното знаење од истите. Меѓутоа, брзите промени кои што се случуваат во организациите како и силната конкуренција и широкиот пазар на труд овозможува флукуација на работната сила, што значи вработените остануваат во организацијата и пократко време, односно го менуваат работното место. Зголемениот интерес за менаџирањето на знаењето своите зачетоци ги има токму во ветувањето на вработените за доживотно вработување. Организациите забележуваат опасност дека се претвориле во „одгледувачи“ на знаење, односно вработените со текот на работењето во организацијата стекнуваат вредни знаења и кога истите заминуваат знаењата заминуваат заедно со нив. Главното прашање за менаџирање на знаењето е: како организацијата да го задржи знаењето, пред да замине со вработениот кој ја напушта организацијата. Умешноста на организацијата е да го меморира знаењето на кадрите што си заминуваат од организацијата преку воведување на електронски системи кои ќе ја одржат идејата за меморирање на знаењето. Покрај современите системи, менаџерите треба да воспостават систем кој ќе претставува истовремено обврска и желба на вработените да го остават своето знаење во организацијата и после нивното заминување. Ова упатува на потреба од воведување на мотивирачки пакети изразени преку финансиски средства, пофалба, претставување на ефикасните кадри, вклучување во тимската работа, како и давање на можност за континуирано учење. Секако целиот концепт за задржување на знаењето во организациите не е општо прифатен. Многумина го сметаат за циничен и сметаат дека иницијативата за менаџирање на знаењето е начин да им се „одземе“ знаењето кое што го имаат. Штом ќе им се „одземе“ знаењето сметаат дека нивната вредност значително се намалува. Токму затоа, за процесот да биде целосен треба да се вметне и користа на вработениот. Еден од начините за да се креира позитивна клима треба на вработениот да му се даде одговор на следното прашање: Што добивам јас од тоа? Доколку им се одземе ветувањето

на вработените доживотното вработување, тогаш што е она што вработените го добиваат? Доживотно учење. Во доживотното вработување карактеристично знаење кое што се употребуваше во текот на кариерата е она стекнато со формалното образование. Во ерата на доживотното учење карактеристични се постојаните наградувања и обновувања на вештините. Брзите промени наметнуваат голем пораст на знаењата и вештините кои што треба вработените да ги поседуваат, а кои од друга страна не се стекнуваат со формално образование. Желбата на вработените да го задржат своето знаење за себе е природна одбранбена реакција, но мора да го прифатат споделувањето на знаењето во рамките на организацијата, доколку сакаат да успеат во мрежата на знаење.

Имајќи ги во предвид овие дилеми и прашања околу знаењето во организацијата. Неминовно е да се нагласи дека знаењето што го имаат вработените во државниот и јавниот сектор е одраз на успешноста на државниот орган во кој што работат, а колективното знаење собрано и меморирано од сите вработени во државните органи ја претставува успешноста на државата. Колку една држава се грижи да го унапреди знаењето на вработените кадри, истите да ги мотивира и континуирано обучува, а воедно нивното знаење да знае да го искористи и меморира во бази на податоци ќе се одрази со успешноста на државата. Во овој сегмент значајно е да се нагласи разликата дека архивирањето на документите, како законска обврска на државните органи претставува само евиденција на информации, но не и споделено знаење. Како што рековме знаењето е резултат на искуство и знаење од една индивидуа вработена во државниот орган, која што во своето работно искуство се стекнала со знаење кое што само таа го има во својата перцепција. Умешноста на организацијата е вработените кои имаат собрано знаење како резултат на долгогодишно искуство, а истото го користеле во моментот на остварување на своите работни обврски, но немале потреба или пак не биле мотивирани од организацијата своите перцепции и искуства да ги внесат во базите на податоци во тој случај со заминувањето во пензија, заминува и знаењето со нив. Особено е важно знаењето на вработените во државните органи кои се занимавале со специфични дејности. На пример: Во областа на безбедноста и разузнавањето, медицината, градежништвото, справувањето со кризи, географијата итн. Прашањето е дали воопшто постои меморирање на знаењето во државните органи во Република Македонија. Доколку не постои, дали постои законска можност да се повикаат веќе пензионирани лица кои имале големи познавања од одредена област истите да бидат консултанти или да помагаат при реализација на значајни проекти во државата.

2. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

2.1. Предмет, цел и метод на истражување

Трансферот на знаењето станува се повеќе актуелна тема за организациите. Прво, затоа што знаењето на своите вработени претставува најголемата сопственост што некоја организација ја поседува. Потоа, организациите се повеќе го напуштаат хиерархискиот метод на контрола и се повеќе се насочуваат кон децентрализирана организациска структура каде што се зголемува вклучувањето на вработените. Токму ваквата структура на организациите ја поттикнува креативноста на вработените на пониските нивоа, каде што имаат можност да ги искажат своите идеи, односно да го искористат и споделат своето знаење. Меѓутоа, ваквата структура овозможува и вработените да се стекнат со нечие знаење, а токму за тоа е потребен соодветен начин за меморирање и трансфер на знаењето. Секако големо влијание во трансферот на знаењето има и развојот на информатичката технологија. Интернетот, интранетот имаат големо влијание во поттикнувањето на иновациите и трансферот на знаењето во рамки на организацијата. Како и да е, технологијата не може сама по себе да го реши проблемот со трансферот и меморирањето на знаењето, туку потребно е организацијата да го фасилитира и мотивира трансферот на знаењето. Трансферот на знаењето е од големо значење кога интегрирано во процедури за генерирање и меморирање на знаењето.

Како што претходно се осврнавме, акцентот на овој труд е ставен на меморирање на знаењето во јавниот и државниот сектор во Република Македонија. Оттука, се определи предметот на трудот кој се осврнува на сите показатели релевантни за заокружување на прашањето за меморирање на знаењето. Така, предметот ги поставува следните прашања: Дали се меморира знаењето во државниот и јавниот сектор во Република Македонија; Што се презема во однос на унапредување на знаењето кај вработените; Како се постапува со добиеното знаење врз основа на поминати обуки, курсеви и други форми на учење; Како вработените го перципираат меморирањето на знаењето. Целта на овој труд е да ја прикаже состојбата во јавниот сектор од аспект на однесувањето на државата, организациската култура, грижата за зачувувањето на знаењето во јавниот и државниот сектор. Секогаш државата првенствено треба да води грижа да се зачува знаењето и да не се дозволи одлевање на истото преку заминувањето на професионалните кадри од организациите. Целта ќе ја постигне преку изнаоѓање начини, методи и техники кои ќе бидат засновани на Законски и подзаконски акти, а пред се особено треба да обрне внимание на менување на менталната свест кон организацијата од страна на вработените, односно целосно менување на организациската култура. Научниот пристап на проблемот се базира на унапредувањето на организацијата, нејзината ефикасност и ефективност. Еволуцијата на

организацијата се базирала на многубројни теории за организацијата, насочени кон нејзиното унапредување. Меморирањето на знаењето во организацијата претставува значаен научен сегмент кој постојано еволуира и настојува да го подобри пристапот на организацијата кон ова прашање. Овој труд својот акцент го става над меморирањето на знаењето во државните и јавните организации од аспект на однесувањето на државата од една страна, како и однесувањето на вработените од друга страна. Вработените во организациите заробени помеѓу старото и новото време тешко ја менуваат свеста во однос на складирањето и зачувувањето на знаењето. Поради тоа треба да се воведат такви процедури кои ќе бидат во насока на авторизирање на делата и трајно документирање што ќе делува на нивната свесност и мотивираност. Се разбира организацијата треба да поработи и на менување на системот на мотивирање и наградување во организациите. До резултатите од истражувањето е дојдено врз основа на реализирана анкета во форма на прашалник над 200 испитаника, административни службеници вработени во 30 државни органи (министерства, дирекции, агенции, јавни институции). Одговорите на прашалникот се давани по електронски пат. Прашалникот се состоеше од 30 прашања, групирани во три групи. Во првата група прашањата се однесуваат на нормативните акти поврзани со меморирањето на знаењето, втората група на прашања се однесуваат на процесите на архивирањето и електронското управување со документите и третата група на прашања се однесува на активностите што се преземаат во организациите за зачувување на знаењето. Покрај анкетата резултатите од истражувањето се базираат и на анализа на законски и подзаконски документи поврзани со архивирањето на документите или други правила за меморирањето на знаењето во државните органи.

3. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Водејќи се од целта на овој труд најпрво ќе се осврнеме на пристапот од страна на вработените во државните органи кон знаењето. Тоа претпоставува постоење на своевидна организациска култура¹⁸²⁴ во организацијата која ќе има моќ да ги разбере потребите на организацијата, а и самите вработени ќе наметнат идеја во однос на зачувувањето на знаењето како и искористување на истото. Кога го анализираме тоа прашање каков е односот на вработените кон меморирањето на знаењето и што преземаат одговорните лица за зачувување на истото, добивме одговори од 90% од испитаниците дека државните органи, односно нивните претпоставени не презеле ништо на тоа поле. Само во 4 државни органи се евидентираат

---

¹⁸²⁴ Види повеќе М.Петкович (2003), Организационо понашање, Економски факултет Белград стр 53-76.

информациите поврзани со архивирање на податоци, во базите на човечки ресурси, за реализирана обука или друг вид на стручно усовршување во земјата или странство. Загрижувачки е тоа дека стекнатото знаење не се складира во организациите па дури не се евидентираат и складираат материјалите што се добиваат од страна на организаторите на обуката. Значи од една страна не постои трансфер на моментното знаење што се стекнува како резултат на обука или стручно усовршување, а пак за доживотно меморирање на стекнатото знаење и искуство во организациите се нема никаква идеја за тоа. Одговорните лица не преземаат никакви иницијативи за мотивација на вработените самостојно да го остават знаењето во организацијата. Водејќи се од прашањата во анкетата заклучокот е дека административните службеници се запознаени само со Законот за архивска граѓа¹⁸²⁵ и Уредбата за архивско работење¹⁸²⁶ кога се поставува прашањето на кој начин се меморира знаењето сите одговараат дека освен архивирањето на документи, архивирањето на документи во поголемиот број на државни органи сеуште е во хартиена архива, не се користи електронското архивирање, односно не познаваат друг начин за меморирање на знаењето. Архивирањето на знаењето преку електронска архива е воведено само во 50% од анкетираниите државни органи. Управувањето со документи¹⁸²⁷ како резултат на проектот Е-Влада, што подразбира електронско управување со процесите на работењето во државниот орган, а истовремено електронско поврзување на државните органи, истиот е спроведен само во 40% од институциите. Под електронско управување со документите, испитаниците го разбираат само електронското архивирање на документите. Електронското управување подразбира и следење на работењето, електронското доделување на работните задачи или пак складирање на знаење преку иницијативи од самите вработени во форма на идеи, анализи, сопствени пристапи или практични искуства од кои извлекле некоја поука. Во државните органи не постојат процедури за меморирање на знаењето, освен процедурите за архивско работење или пак електронското архивирање на документите. Резултатите од истражувањето покажаа дека во сите државни органи архивираниите документи од страна на одговорното лице за архивско работење, (архивар) се предаваат рачно, преку потпис од раководителите на организационите единици, а тие понатаму предметите им ги доделуваат на вработените во писмена форма, а истовремено со задолжувањето на архивираниите документи им ги доделуваат

---

¹⁸²⁵Закон за архивска граѓа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/90 и 36/95)

¹⁸²⁶Уредба за канцелариско и за архивско работење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/96)

¹⁸²⁷Закон за електронско управување („Службен весник на Република Македонија“ бр.105/09)

и работните задачи. Притоа, се губи ефикасниот начин на следење на работењето, затоа што одговорното лице во големи државни органи со голем број на вработени, доколку немаат електронски увид на доделените работни задачи неможе ефикасно да ја следат реализацијата на предметите, а со тоа и навременото извршување на работните задачи. Сето ова се одразува негативно на ефикасниот процес на работењето, мотивацијата на вработените, како и за успешно оценување на истите. Доколку има воспоставено софтвер за следење на работењето истиот може да се надополни со фолдер во кој ќе се бара од вработените неформално да забележат нивни идеи ставови и знаења по одредно прашање. Во стратегијата на организацијата треба да бидат вклучени сите вработени во организацијата од најниско до највисоко хиерархиско ниво, а доколку има меморирано знаење и искуство од претходните вработени ќе може да се направат ефикасни анализи и споредби, а со тоа и ќе се воспостави реална и успешна стратегија на организацијата. Значајно е да се нагласи дека комуникацијата помеѓу државните органи се одвива преку пошта, за што се губи време и се одразува на ефикасноста на работењето на државната управа. Треба да се размислува за меморирано знаење на секој државен орган поединечно но и за колективно знаење, меморирано во една база, заедничка за сите државни органи. Вработените се спремни да го меморираат своето знаење доколку државните органи изнајдат модел да го извлечат истото од нив на успешен начин. Така, на прашањето дали сакаат да го споделат своето знаење и истото да го остават во државниот орган каде што работат, 80% одговорија дека се заинтересирани и дека со задоволство трајно би го меморирале нивното знаење и искуство. Во природата на човекот е да сака да го сподели она што го знае, но потребно е да му се обрне мотивирачко внимание на вработениот, на пример: пофалба за неговиот успех, да биде побарано мислење по одредено прашање за што тој има најголемо знаење и искуство или да биде вклучен во воспоставување на стратегијата на организацијата. Вработените сметаат дека за надополнување и унапредување на нивниот знаење е неопходно да има база на знаење во организацијата која ќе биде достапна на вработените и од каде ќе може да учат од знаењата на нивните колеги, како и од нивните искуства и грешки. Сите испитаници се осврнаа на тоа дека треба да се воведат мотивација за вработените во однос на споделувањето на знаењето преку парична награда, или друг вид на мотивација. Истите сметаат дека доколку се мотивирани, ќе дадат уште поголем придонес во иницијативите и исполнувањето на работните обврски што воедно ќе се одрази на остварување на стратешките цели на организацијата. Секој човек сака да го работи она што најдобро го знае. Воспоставувањето интегрирани информатички системи за поддршка на административното работење овозможува дополнителен импут за структуриран пристап и доследност од процедурална страна. Во таа смисла

информатичката технологија обезбедува поддршка на управувачките одлуки, рационализација и олеснување на работата. Се смета дека промената на културата во организацијата преставува императив за примена на новата информатичка технологија како влијателно средство за промена во однесувањето на раководната структура, гледајќи на истата како средство за остварувањето на организациските цели, воведување на квалитетно работење со зголемена контрола и целосна интеграција на организацијата.

Документ менаџмент системот ако е поддржан со бизнис процес систем, претставува инструмент преку кој може да обезбеди следење на работењето на државниот службеник од највисоко до најниско хиерархиско ниво. Значи, преку овој систем се добиваат информации дали навремено се завршуваат предметите, информација за квалитетот на работата, оптовареноста на работникот, потрошеното време за завршување на зададената задача. Со еден збор ваквите системи овозможуваат да излезе на површина целокупното знаење или незнаење при извршувањето на работните должности за сите функции во органот.

Од испитаниците се добиени одговори дека немаат воспоставено документ менаџмент систем како систем што ќе ги анализира процесите на работењето. Три испитаника одговорија дека имаат воспоставено сличен систем, кој се однесува само на електронското архивирање, што значи скенирање на сите влезни и излезни документи и нивно електронско проследување до извршителите, но и во овие институции покрај електронската се уште се користи и хартиената форма на проток на документите во органот. Сите испитаника очекуваат воспоставување на вакви системи во наредниот период преку Стратегијата за Е- Влада што е иницирана од Министерството за информатичко општество и администрација и во моментот е проект за воведување на документ менаџмент систем во сите институции. Во рамките на оваа активност како законска поткрепа е Законот за електронско управување¹⁸²⁸. Во него се вметнати некои одредби кои ќе наложуваат некакво електронско работење, кое што ќе го олесни работењето на државните службеници. Тој систем ќе овозможи размена на податоци помеѓу институциите, најповеќе за информации што се содржани во базите на податоци и Закон за податоците во електронски облик и електронски потпис.¹⁸²⁹

---

¹⁸²⁸ Законот за електронско управување (“Службен весник на РМ” бр. 13/05, 14/07 55/07, 98/08.).

¹⁸²⁹ Закон за податоците во електронски облик и електронски потпис (“Службен весник на РМ” бр. 34/01, 6/02, 98/08). Во оваа насока неопходно е да настанат и други законски промени и да се воспостават правила на игра кои ќе овозможат непречена имплементација и воспоставување на електронско поврзување помеѓу сите државни органи, граѓаните и бизнис заедницата.

За да може да се имплементира документ менаџмент систем треба точно да се дефинираат работите, точно да се знае кој што работи и кои права и обврски ги имаат во работењето. Многу често, во институциите поради недостаток од кадар или недостаток од квалитетен кадар имаме ситуации некој што е вработен во сектор А, а работи, работи од сектор Б. Ставот е дека во сите институции за да може да се поддржи овој документ менаџмент систем неопходна е изработка на квалитетни и ефикасни функционални анализи. Функционалната анализа треба да биде вовед за правилно воспоставување на организацијата и систематизацијата во органот. Оваа анализа ќе ги предвиди, потребите, процесите и луѓето неопходни за ефективно и ефикасно остварување на функцијата на органот. Констатацијата е дека документ менаџмент системот, како еден од начините кој овозможува јасен и непристрасен начин за утврдувањето на целокупните процедури и процеси во работењето на органот, сеуште целосно не е имплементиран во ниту еден државен орган. Сето ова го потврдува фактот дека во моментот немаме механизам, јасна мерлива и прецизна контрола на работењето на администрацијата, ниту законски пристап или друг метод за меморирање на знаењето во државната служба.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Државните органи ќе бидат ефикасни, доколку имаат компетентни вработени со соодветно знаење и технички средства со високи перформанси за извршување на нивните работни задачи. Како заклучок од ова истражување е неопходност од менување на законите во насока на зачувување и меморирање на знаењето во државниот и јавниот сектор. Тоа значи дека во Законот за управување на документи да се воведат одредби кој ќе упатуваат на воспоставување на софтвери што ќе се полнат со знаењето на административните службеници. Основата за мотивација на истите треба да биде обезбедена преку менување на Законот за административни службеници и Законот за вработените во јавниот сектор. Овие закони треба да содржат одредби кои ќе се однесуваат на мотивација на вработените да го зачувуваат, унапредуваат и споделуваат своето знаење со нивните колеги. Така, одговорните лица во организациите треба да постават мотивирачки пакети во организациите за споделување на нивното знаење. Исто така, внатрешната комуникациска мрежа во државните органи треба да биде воспоставена на начини кои што ќе им помогне на вработените да учат побрзо и да се стекнат со дополнителни нови знаења. Наградите треба да бидат неодложна неминовност за оние кои што го споделуваат своето знаење и кои што соработуваат со останатите. Со самото тоа што секој во организацијата го споделува своето знаење, колективното знаење станува моќен ресурс за

организацијата. Доколку организацијата промовира можности за добри идеи, ќе влијае врз зголемувањето на репутацијата на вработените. Државните органи треба преку воведувањето на систем на меморирање на знаењето, институциите да ги претворат во универзитети за доживотно учење. Државните органи треба да располагаат со обучени човечки и технички ресурси кои ќе овозможат да се меморира знаењето на ефикасен начин. Доколку одговорните лица ги форсираат вработените да извршуваат одредени работни задачи за кои што не се квалификувани, многу е веројатно дека нема да бидат среќни, а на сметка на тоа ќе трпи и квалитетот на работата.

Дури и кога ги имате најдобрите вработени кои ги поседуваат соодветните знаења и кои што ги имаат на располагање сите расположливи средства, сепак невозможно е поединците да постигнат некаков резултат како група доколку не постои ефективна интеракција. Несоодветната интеракција помеѓу вработените води до намалување на ефикасноста. Не треба да се заборава дека голем дел од работните проекти во една организација бараат одлична интеракција помеѓу различни оддели, сектори кои што се вклучени во реализација на работниот проект.

Меморирањето и пренесувањето на знаењето е најголемиот предизвик за секоја организација. Меморирањето и менаџирањето со знаењето е тема која што е актуелна за секоја успешна организација. Генерално се однесува на начинот на кој организацијата успева да менаџира со знаењето на своите вработени. Компонентите на меморирањето на знаењето во форма на креирање на идеја, споделување на идејата, дисеминација и прифаќање на идејата треба да се воспостават во државните органи на најсоодветен начин што ќе ја зголеми ефикасноста на државните органи.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Ричард Д. Бингам, Вилјам М. Боуен, Мити Олајон Чендлер, Терил Лин Корнвел, Џек П. Де Сарио, Пол Р. Домел, Кенет Л. Ендер, Клер Л. Фелбингер, Едвард В. Хил, Санда Кауфман, В. Денис Китинг, Лоренес Ф. Келер, Норман Крумхолц, Дејвид А. Куемел, Брајан М. Марфи и др, Management of local government - public administration practice, Проект на Владата на РМ, Скопје, 2009.
- Сотир Костов, Нов јавен менаџмент во општините, Центар за квалитет Скопје, 2005.
- Мирјана Петровиќ, Организационо понашање, Економски факултет Белград, 2003.
- Стратегија за информирање и комуникација со јавноста во процесот на пристапување на РМ во ЕУ 2007-2010.

- Dr. Baruch Fischhoff, The Institutional Memory Chapter: Four aspects of an unsolved problem, here and abroad, National Academy of Sciences Study on Social & Behavioral Science and Improving Intelligence for National Security, 2010.
- Печијарески, Љ., Избрани проблеми од менаџмент и развој човечки ресурси, Економски факултет - Прилеп, (2007);
- Матис, Л. Роберт, Џексон Џ. Џон, Управување со човечки ресурси, Превод на дванаесетото издание, (2009);
- Gareth R. Jones, Jenifer M. George, Современ менаџмент, Проект на Влада на РМ за прведување на 500 научни и стручни книги и учебници, Скопје (2008);
- Wiersma Wiliam, Pecearcx Metxod in Education, (Allsin and Backon), (2000);
- Danielle Bossaert, Christoph Demmke, Koen Nomden, Robert Polet Civil services in the Europe of Fifteen - Trends and New development European Institut for public administration, (2002);
- The Liaison Office as a Tool for Successful NGO-Government Cooperation: An Overview of the Central and Eastern European and Baltic Countries' Experiences, by Maria Gerasimova, (2006);
- Прирачник за информатичка и комуникациска технологија, Проект на Владата на РМ поддржан од USAID, 2006.
- Информација за ИТ стандарди во државните институции, Министерство за информатичко општество и администрација, 2010.
- Прирачник за изработка на локални стратегии од областа на комуникациската и информатичката технологија, ЗЕЛС, 2009.
- Елизабета Бахтовска, Практични совети за пишување на резултатите од учењето Прирачник, ТЕМПУС проект, 2008.
- Закон за електронски комуникации („Службен весник на Република Македонија” 13/05, 14/07, 55/07 и 98/08)
- Закон за податоците во електронски облик и електронски потпис („Службен весник на Република Македонија” бр.34/01, 6/02 и 98/08).
- Закон за електронско управување („Службен весник на Република Македонија” бр.105/09)
- Закон за заштита на личните податоци („Службен весник на Република Македонија“ бр.7/05 и 103/08)
- Закон за класифицирани информации („Службен весник на Република Македонија” бр. 9/04 и 113/07)
- Закон за слободен пристап до информации („Службен весник на Република Македонија“ бр.13/06 и 86/08)
- Правилник за технички и за организациски мерки за обезбедување тајност и заштита на обработката на личните податоци („Службен весник на Република Македонија“ бр.38/09)

- Закон за електронска трговија („Службен весник на Република Македонија“ бр.133/2007)
- Закон за архивска граѓа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/90 и 36/95)
- Уредба за канцелариско и за архивско работење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/96).
- Закон за административните службеници („Службен весник на Република Македонија” бр. 27/2014).
- Закон за вработените во јавниот сектор, („Службен весник на Република Македонија” бр. 27/2014).
- Закон за користење на податоците во јавниот сектор, („Службен весник на Република Македонија” бр. 27/2014).